

Nikolaikirken fra 1150:

Et landemerke som trekker folk til Granavollen

Det gamle Granavolden Gjæstgiveri ved søsterkirkene på Hadeland går en ny tid i møte.

AV SIGRUNN BERDAL

Kulturhistoriker som har skrevet flere lokalhistoriske bøker og artikler. Tilknyttet Opplysningsvesenets fond hvor hun arbeider med informasjon, arkiv og historiske kilder.

Søsterkirkene på «Granavøll» har vært et landemerke på Hadeland siden 1150-tallet. På denne høyden i landskapet kunne slitne hester skiftes ut med raske. Her var det hestestaller og et eget skysskifte. Et knutepunkt hvor veiene møttes, den ene mot Bergen den andre mot Trondheim. Det var den gode beliggenheten

som gjorde at Gregers Jensen startet et gjestgiveri på «Granavøll» rundt 1657. En enkel bygning med ovn og bryggepanne. Det viktigste en «Gastgeber» trengte for å ha en sikker inntekt.

Granavolden Gjæstgiveri startet i det små med øl og mat i en enkel bygning, men vokste seg større og fikk anerkjennelse fra kongen selv, i form av en bevilling til å drive gjestgiveri. En næringsvei som Granavolden har hatt i mer enn 300 år. I dag er stedet på kirkevangen midt i en oppgradering og fornyelse etter at Opplysningsvesenets fond (Ovf) overtok stedet 1. juli i

fjor. Eierskapet er organisert i et eget selskap, Granavolden Eiendom AS, heleid av Ovf. Profilen skjerpes samtidig som Granavolden fortsatt vil ivareta sin historie og tradisjon som gjestegård for kirke- og organisasjonsliv, overnatting og servering til pilegrimer, lokalbefolkning og konferansegjester hele året.

- Granavolden Gjæstgiveri har en unik historie, så det er med stor varsomhet og respekt for tradisjon vi skal gå fram i oppgradering og utvikling av stedet, sier Eli Selstad, avdelingsdirektør i Opplysningsvesenets fond. Selv om hovedferdselsveien nå går utenom kirkevangen, lever Granavollen fortsatt opp til sitt ry som bygdas religiøse og kulturelle sentrum. Ingen 17. mai går dette stedet forbi. Og da man skulle markere overgangen til år 2000, ble Granavollen valgt som Gran kommunes tusenårssted. I fjor ble stedet utvalgt til å være ett av de fem regionale pilegrimssentre i landet.

HVILKEN HISTORIE...

Veien til Granavollen slynger seg fra Gran sentrum oppover høydedraget. Steg for steg nærmer vi oss en horisont, og på 340 meter åpenbarer det seg to ganske like steinkirker: Nikolai- og Mariakirken. Så tett som de står, virker det forunderlig og vakkert. Kirkefrontene og inngangsdørene vender ut mot den gamle ferdssveien. Veien pilegrimene tok når de vandret mot Nidaros, og som konger og soldater brukte når de skulle vestover. På motsatt side ligger en lang gul bygning; Granavolden Gjæstgiveri. En eiendom i et kulturminnelandskap som byr på kirkegård med runestein, og ellers bautaer, tårnhus og steinhus. Dessuten med gjerde til Grans prestegård, nærmest et gods i sin tid. Historie og begivenheter ligger som varige spor i landskapet. Gjæstgiveriet, kirkene og prestegården var knyttet sammen som i et bånd. Og i en lang periode satt Gregersslekta på Granavolden med halve eierskapet til Nikolai- og Mariakirken. Gjæster til kirkene betød gjæster og inntekt for Gjæstgiveriet.

Inger Helene Klophus er vokst opp på Granavollen. Hun var den siste driveren i en lang familietradisjon, der kunnskap om pensjonatdrift har gått i arv. Selv overtok hun Granavolden Gjæstgiveri i 1977 sammen med mannen Ole-Anton. Hun har ikke tall på hvor mange ganger hun har gått over kirkevangen for å låse

Inger Helene Klophus f. Gaarder er spent og glad over nye krefter som overtar det tradisjonsrike stedet

SØSTERKIRKENE

I Grans kallsbok for 1732 fortelles et sagn om to søstre som bygget hver sin kirke. Den sørlige, Mariakirken, ble reist av den eldste søsteren, mens den nordlige, som fikk navnet Nikolaikirken, ble bygd større av den yngre søsteren og også med et rikere inventar. Hvorpå den eldste igjen som svar skal ha bygget steinhuset ved prestegården. En annen historie forteller at to søstre forelsket seg i samme prest og bygget gudshus til hans ære, ut fra sin egen rikdom. En tredje tradisjon forteller at to uforlikte søstre som gikk til messer, ville gravlegges i hver sin kirke ved livets slutt. Foto: Historiske Hadeland

opp kirkedørene til ulike arrangementer og hvor mange bord hun har dekket til gjestebud. Det er alle gjestene som har gjort jobben meningsfull, sier hun når hun ser tilbake. - Driften i dag består av kurs og konferanser, utenom ferie og høytidssesongen. Men i min oppvekst på 50-60 tallet var det annerledes, da var det nettopp i høytid og ferietid at folk kom.

FERIER.

Det er ikke vanskelig å få frihet og feriefølelse ved å skue utover Hadelands sjarmerende landskap. Da ferie ble et allemannsgode på 20-tallet, ble ferie på landet regnet som det sunneste. Og Hadeland var stedet. Kort reisevei fra Oslo, grei adkomst med jernbane. Ja, de mest entusiastiske syklet til Hadeland. Inger Helene har tatt vare på gamle brosjyrer fra 30-tallet, som forteller at Granavolden pensjonat kunne skryte av å ha et ualminnelig, sunt innlandsklima, bare sju mil fra Oslo. En ideell luft 340 meter over havet, et ypperlig sted for rekreasjon, utmerket ski- og aketerreng, mange gode spaserveier, stor hyggelig peisestue salong med piano, radio og flere selskapspill. Stor vakker have med krocketplass. Ikke bare det, Gjæstgiveriet var alene om å ha sin helt unike historie knyttet til bygdas store helt; Gregers Granavolden. Noe som satte stedet på kartet.

BYGDEHELT

Gregers P. Granavolden (1677–1746) var lensmann i Gran i over 20 år. Under Den store nordiske krig, i mars 1716, kommanderte han 60 bønder utstyrt med borse, kårder og økser til å overrumple fienden, 600 svenske dragoner da de kom ridende gjennom Harestuskogen. Det blir sagt at hadelendingene klarte å holde stillingen mot overmakten i ni timer. Denne forsinkelsen ga ekstra tid og rom til at en norsk hæravdeling kunne overraske svenskene, da de tok inn på Norderhov prestegård to dager senere. Her skjenket Anna Kolbjørnsen rikelig med drikke til fienden slik at de falt i søvn, og oberst Løven ble tatt til fange. Ved dette kuppet snudde utviklingen i norsk favør og endte senere med Karl XIIIs fall på Fredriksten festning.

KONGELIG BEVILLING

Gregers Granavolden søkte kong Frederik IV om fortsatt drift av gjæstgiveri. Den gang som nå måtte man ha skjenkeløyve for å servere

PILEGRIMER PÅ OLAVSVEG

St. Petri kirke (Tingelstad gamle) i bakgrunn. Kirken ligger på Jaren fire kilometer fra søsterkirkene.

Nikolaikirken og Mariakirken har alltid skapt en interesse hos folk, en undring og et håp. Derfor var det naturlig at Granavollen ble et vandringsstopp på pilegrimsledens vestlige rute over Ringerike og Hadeland, da denne ble etablert i 1997. Nidaros var et av de fremste pilegrims mål Europa i middelalderen. Etter reformasjonen kom en ny tid. Helgen- og pilegrimsinteressen forsvant, dermed ble disse gudfryktige vandrerne borte. Først i våre siste tiår har pilegrimsvandringen fått en oppblomstring.

Foto: Judy Velle Hafredal

alkohol. Ubeskjedent forteller han i søknaden om egen krigsinnsats og legger til at han «- med stor bekostning har satt nye fuldkomne bygninger på stedet til den reysendes notte og at han ønsker å drive gjæstgiveri så vel for seg selv som for sine arvinger, slik at hverken prest eller almue skal kunne drive dem bort». Kongen innvilget Gregers søknad og dermed kan det hevdes at han ved sin sagnomsuste opptreden mot svenskene ikke bare la grunnen for sin egen velstand, men også for den fremtidige virksomheten på stedet.

GREGERSSTUA

Den gamle, fredete stua har sluppet ut litt av historien. Det er ikke vanskelig å se for seg ølbrygging i bryggerhuskjøkkenet og gjester som aldri vil gå. I tillegg forteller en gammel branntakst at her var det bakerovn og bakeri. Her må det ha luktet både av brygging og av bakst. Man får føling med historien når man rusler rundt og ser på vegger, dører, lister og tak. I 1910 ble bygningen for første gang restaurert og da avdekket Riksantikvaren både svalgang og gamle planløsninger. Gregersstua var dreng- og bryggerhus på midten av 1800-tallet, men ble etter 1910 mer og mer benyttet som en del av gjæstgiveriets samlede rombelegg. I 1941 forteller en branntakst at det var 12 ovner og 9 værelser i bygningen. På 50-tallet kom nye krav og bygningen fikk en oppgradering med bedre værelser og WC innlagt. Samtidig oppdaget også flere forfattere og kulturpersonligheter Granavollen som

Gjæstgiveriets søndre hovedbygning viser kjøkken-inngang og hovedinngang. Bygningen oppført tidlig på 1700-tallet. Fotografert av A. N. Nilssen i 1942. Tilhører Riksantikvaren.

det unike stedet for inspirasjon og ro. Thor Heyerdahl bodde nærmere et halvt år i Gregersstua, mens han skrev boka om den gåtefulle Påskeøya. Mens Aksel Sandemose hadde sitt faste værelse i hovedbygningen ut mot kirkevangen da han skrev romanen «Det svundne er en drøm». Lenger tilbake i tid forlangte en dødssyk Aasmund Olavsson Vinje å bli skrevet ut fra Rikshospitalet for å komme til landet. Og «landet» var enkesetet Sjo på Granavollen. Her døde han. Foran søsterkirkene står bautasten som på hver 17. mai blir kranslagt. Da blir heller ikke bautasten over Gregers Granavolden glemt.

VISJON

Granavolden Gjæstgiveri bærer med seg flere hundre års historie, derfor er det med full respekt for fortida at Ovf nå oppgraderer stedet. Med nye tider kommer nye krav, og gjesters ønske om bedre komfort må lyttes til. Før

Granavolden Gjæstgiveri i dag. Foto: Per Oscar Skjellnan

sommeren var første byggetrinn ferdig. Overnattingsbygget bak Gregersstua er oppgradert med helt nye bad på rommene. Til sammen er det blitt 21 komfortable værelser med himmelske senger. Senere blir møterom og spisesal fornyet. Målet er å få gjort mesteparten i 2011. Et nyhetsbrev om utviklingen på stedet er allerede distribuert, og flere kommer. På den måten kan gamle og nye brukere av stedet følge utviklingen. Ovf har arbeidet ut en visjon og en verdiplattform for gjæstgiveriet der nærhet, gjæstfrihet, engasjement og ekthet er viktige verdier. Visjonen er å sette varige spor, noe som stiller krav til stedets komfort, mat og andre fasiliteter. Et samarbeid med Historiske Hadeland, pilegrimskontor, kommune og kirke styrker profilen. - Fremdeles vil stedet være en viktig gjæstegård for besøkende fra kirke- og organisasjonsliv, men vi håper også nye gjæster vil finne veien, enten det er pilegrimer, lokalbefolkning eller seminar og konferansegjæster, avslutter Eli Selstad, som nå også kan glede seg over at den nye driveren av Granavolden Gjæstgiveri Jostein Wang, er på plass.

Statsminister Jens Stoltenberg og kirkeministeren fra Gran, Rigmor Aasrud foran Granavoldens Gjæstgiveri da Granavollen pilegrimsenter ble åpnet august 2010

Den nye driveren Jostein Wang kommer fra Fefor Høyfjellhotell i Gudbrandsdalen. Foto: Per Oscar Skjellnan

Gregershuset for 1950

Gregersstua i dag. Foto: Didrik Henriksen